

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Autor pracy: mgr Agnieszka Gabryś

Temat pracy: Akceptacja niepełnosprawności a zasoby radzenia sobie u kobiet z uszkodzeniem narządu ruchu

Promotor pracy: prof. nadzw., dr hab. Stanisława Byra

Problematyka poruszona w rozprawie doktorskiej dotyczy zagadnienia akceptacji niepełnosprawności w kontekście radzenia sobie oraz podmiotowych i społecznych zasobów radzenia sobie u kobiet z uszkodzeniem narządu ruchu. Akceptacja niepełnosprawności jest rozumiana zgodnie z teorią straty autorstwa B. Wright (1983). Autorka uważa, że zjawisko to nie jest tożsame z pogodzeniem się z ograniczeniami, które wynikają ze stanu niepełnej sprawności, a wręcz przeciwstawieniem się im. Zatem akceptacja niepełnosprawności określona została jako wcielenie niepełnosprawności do własnego obrazu siebie przez jednostkę z niepełnosprawnością, ale w taki sposób, aby nie obniżyło to poczucia wartości tej osoby. Pełna akceptacja niepełnosprawności jest możliwa po zrealizowaniu określonych warunków, czyli dokonaniu zmian w wartościach polegających na: rozszerzeniu zakresu dostępnych dla jednostki wartości, uznaniu własnej fizyczności za drugorzędną wartość, ograniczeniu skutków posiadanej niepełnosprawności oraz przekształceniu wartości względnych na wartości stałe (B. Wright, 1983, D. S. Dunn, 2015, S. Byra, 2017).

Należy podkreślić, iż o akceptacji niepełnosprawności pisano od dawna (np. B. Wright, 1983; H. Larkowa, 1987; K. C. Keany, R. L. Glueckauf, 1993; J. Konarska, 2002). Niemniej w dostępnej literaturze przedmiotu zauważalne są istotne braki w tym zakresie zwłaszcza w odniesieniu do grupy kobiet z niepełnosprawnością. Przyczyn takiego stanu rzeczy można doszukać się po pierwsze, w braku narzędzia, którym można byłoby zbadać to wieloaspektowe zjawisko. Dotychczas możliwy był pomiar ogólnego poziomu akceptacji niepełnosprawności przy pomocy Skali Akceptacji Niepełnosprawności D. C. Linkowskiego (1971). Od niedawna powstało narzędzie oparte na teorii straty B. Wright (1983), która akceptację niepełnosprawności ujmuje wieloaspektowo. Oryginalna wersja Wielowymiarowej Skali Akceptacji Straty (Multidimensional Acceptance of Loss Scale) J. M. Ferrina, F. Changa, J. Chronister, J. Chiu, Ch-Y została opublikowana w 2011 roku. Natomiast jej polska adaptacja autorstwa S. Byry miała miejsce w 2017 roku pod nazwą Wielowymiarowa Skala Akceptacji Utraty Sprawności (WSAUS) (S. Byra, 2017). Po drugie, badania nad niepełnosprawnością w kontekście płciowości są deficytowe, zwłaszcza w odniesieniu do

kobiet z niepełnosprawnością (A. Wołowicz-Ruszkowska, 2013; A. Bednarczyk i in, 2015; W. Janocha, K. Zielińska-Król, 2015).

Celem głównym pracy doktorskiej było określeniem charakteru zależności między akceptacją niepełnosprawności a zasobami radzenia sobie u kobiet z nabytą niepełnosprawnością ruchową. Zasoby podmiotowe uwzględnione w badaniach to: samoocena, poczucie własnej skuteczności i nadzieja podstawowa, natomiast społeczne zasoby radzenia sobie to: wsparcie społeczne i siła relacji interpersonalnej. Ponadto uwzględniono sytuacyjne radzenie sobie oraz zmienną pośredniczącą w postaci oceny niepełnosprawności. Grupę badanych stanowiły kobiety z nabytą niepełnosprawnością ruchową: 88 kobiet z urazem rdzenia kręgowego i 27 z amputacją kończyny dolnej.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów. W pierwszym rozdziale zaprezentowane zostały ujęcia terminologiczne i koncepcyjne zagadnienia niepełnosprawności ruchowej. Ponadto poruszono kwestie kategorii płci w analizach dotyczących niepełnosprawności ruchowej oraz przedstawiono charakterystykę psychospołecznego funkcjonowania kobiet z uszkodzeniem narządu ruchu. Rozdział drugi zawiera analizę zjawiska akceptacji niepełnosprawności, sposoby jego ujmowania, proces warunkujący jego pomyślny przebieg, a także jego uwarunkowania na przykładzie dostępnych w literaturze eksploracji empirycznych. W rozdziale trzecim omówiona została problematyka radzenia sobie w kontekście nabycia niepełnosprawności ruchowej oraz charakterystyka i analiza podmiotowych oraz społecznych zasobów radzenia sobie. Na czwarty rozdział pracy składają się metodologiczne założenia badań, czyli cel, problemy badawcze, hipotezy, zmienne i wskaźniki oraz przedstawiona organizacja przeprowadzonych badań i charakterystyka badanej grupy z uwzględnieniem zmiennych związanych z niepełnosprawnością. Rozdziały piąty, szósty i siódmy przedstawiają analizę danych pozyskanych od badanych kobiet w zakresie akceptacji niepełnosprawności, sytuacyjnego radzenia sobie oraz podmiotowych i społecznych zasobów radzenia sobie, a także charakteryzującej ich struktury zależności. Ponadto przeanalizowano predykcijną funkcję poszczególnych zmiennych niezależnych dla akceptacji niepełnosprawności oraz skoncentrowano się na znaczeniu przyjmowanej oceny niepełnosprawności w ustaleniu charakteru zależności między strategiami radzenia sobie i zasobami radzenia sobie a akceptacją niepełnosprawności u badanych kobiet. W podsumowaniu pracy znalazło się ustosunkowanie do postawionych hipotez i dyskusja otrzymanych wyników z dotychczasowymi wynikami badań empirycznych innych autorów. Wskazano na ograniczenia przeprowadzonych analiz, a także implikacje poznawcze i praktyczne oraz postulaty dla praktyki rehabilitacyjnej.

Wyniki badań wskazują na istnienie istotnej statystycznie zależności pomiędzy akceptacją niepełnosprawności a wybranymi podmiotowymi i społecznymi zasobami radzenia sobie u kobiet z uszkodzeniem narządu ruchu. Ponadto uwzględnione w niniejszych badaniach zmienne w postaci sytuacyjnego radzenia sobie oraz podmiotowych i społecznych zasobów radzenia sobie pełnią predykcyjną funkcję w wyjaśnianiu natężenia poszczególnych wymiarów składających się na akceptację niepełnosprawności. Co więcej, zmienna związana z niepełnosprawnością w postaci oceny niepełnosprawności różnicuje strukturę zależności między sytuacyjnym radzeniem sobie oraz podmiotowymi i społecznymi zasobami radzenia sobie a akceptacją niepełnosprawności w tej grupie kobiet z nabytą niepełnosprawnością ruchu.

Agnieszka Gabryś